

KOMPIUTERIJOS NAUJAŽODŽIAI TINKLARAŠTININKŲ KALBOJE

Vilija Celiešienė

Kauno technologijos universitetas, K. Donelaičio g. 73, LT-44029 Kaunas, Lietuva
El. paštas vilija.celiesiene@ktu.lt

Straipsnyje analizuojami kompiuterijos naujažodžiai tinklaraštininkų kalboje, tiriama, kaip realioje vartosenoje prigyja oficialiai teikiami naujadarai, kompiuterijos terminai, ypač svetimybių lietuviški atitikmenys, aprašomi kompiuterijos naujažodžių įtraukimo į tekstą būdai. Tiriamoji medžiaga – informacinių technologijų tematikos tinklaraščiai. Šių tinklaraščių analizė leido išryškinti tam tikrus kompiuterijos naujažodžių vartojimo polinkius. Pastebėta, kad nors tinklaraščių autoriai gali laisvai pasirinkti rašymo būdą, jiems neprivalu laikytis bendrinės kalbos normų ir jų kalboje gausu nenorminės leksikos, tačiau esama ir kalbinės savikontrolės. Pastebimas domėjimasis kompiuterijos terminijos naujovėmis bei polinkis į savo kalbą priimti kai kuriuos teikiamus naujus lietuviškus bei skolintus kompiuterijos terminus. Vartodami naujažodžius tinklaraštininkai neretai pasitelkia išskirtinę grafiką ir (arba) palydi komentarais. Grafiką tinklaraštininkai dažniausiai renka išreiškdami abejonę dėl svetimžodžio vartosenos tinkamumo. Siekiant skaitytojui paaiškinti naujo žodžio reikšmę, kompiuterijos naujadarai dažniau pakomentuojami.

Reikšminiai žodžiai: tinklaraštis, tinklaraštininkas, naujažodis, naujadaras, kompiuterijos terminas.

<http://dx.doi.org/10.3846/cpe.2012.03>

Išvadas

Tinklaraštis – interneto svetainėje publikuojamų straipsnių (įspūdžių, naujienų, įvykių, pamąstymų ir kt.) rinkinys. Tinklaraščiuose skelbiamos dažnai rašomos publikacijos, išdėstytos chronologine tvarka, kuriose tinklaraštininkai išsako savo mintis, aprašo įvykius, pastebėjimus, skleidžia savo idėjas ir sulaukia komentarų. Tinklaraštis yra palyginti naujas viešosios elektroninės vartosenos žanras, ypatingas tuo, kad rašytinė kalba čia nėra specialiai redaguojama, taisoma, tačiau ją parašyti tekstai pateikiami viešai. Tinklaraščių stilius atspindi nesuvaržytą minčių tėkmę, kuri ne visada sutampa su gramatinio sakinio ribomis, ir tai šią kalbą priartina prie tokios, kokia autorius kalba (Crystal 2006: 245). Pasak A. Ryklienės

(2003: 2), bendraujant internetu vartojama kalba, užimdama tarsi tarpinę padėtį tarp sakininės ir rašytinės kalbos, iškelia į viešumą tai, ko nesame įpratę nei girdėti sakant viešai, nei juo labiau matyti parašyta. R. Miliūnaitė (2008a: 34) (viena iš nedaugelio autorių, analizavusių lietuviškų tinklaraščių kalbą) tinklaraščių kūrimą vadina savotišku kalbos realybės šou, kai daromi kasdieniai darbai, mąstomos kasdienės mintys, bet visa tai užrašius pateikiama viešumai. Be to, galimybė komentuoti tinklaraščio įrašą sukuria erdvę dvikryptei komunikacijai, kada autorius ne tik skleidžia turimą informaciją, bet ir sulaukia atgalinio ryšio iš savo skaitytojų, su jais diskutuoja. Viešumas ir skaitytojų reakcija įpareigoja tinklaraštininkus laikytis tam tikrų

visuotinių, tarp jų ir kalbos, normų, paisyti skaitytojų nuomonės. Taigi, nors tinklaraščių kalbos raiškos laisvė nėra visiškai neribota, tinklaraščiai rodo realiąją rašytinę vartoseną, todėl yra puikus šaltinis viešosios rašytinės kalbos tyrimams.

Anot R. Miliūnaitės (2008b), tinklaraščių kalba įdomi tuo atžvilgiu, kad čia galima gerai matyti, kaip kalboje prigyja teikiami naujadarai. Jeigu autoriai juos vartoja natūraliai, be jokių metalingvistinių komentarų, galima manyti, kad tie naujadarai priimami. Autoriai ne tik ima platinti kitų sukurtus naujadarus, bet pasidaro ir patys. Galimybė skaityti kitų tinklaraštininkų tekstus, bendravimas internete padeda naujovėms žaibiškai plisti.

Kompiuterija yra nauja ir sparčiai besipilėtojanti mokslo sritis, kurioje ypač gausu naujažodžių, jos terminija dar tebekuriama ir norminama, taigi nėra visiškai nusistovėjusi ir susiformavusi. Pastaruoju metu Lietuvoje vyksta gana intensyvus šios srities terminų tvarkybos darbas, kuriami, vertinami ir norminami kompiuterijos naujažodžiai, tikslinama jų vartoseną, atskirus informatikos terminus ir jų grupes svarsto Informatikos ir informacinių technologijų terminų komisija. Aprobuoti informatikos terminai kartu su kitų sričių terminais įtraukiami į Lietuvos Respublikos terminų banką (<http://terminai.vlkk.lt>). Leidžiami nauji kompiuterijos terminų žodynai (Aiškinamasis anglų–lietuvių kalbų kompiuterijos terminų žodynas 1997; Šiuolaikinių kompiuterių programų ir tinklų žodynas 2003; Enciklopedinis kompiuterijos žodynas, 2009 ir kt.), rengiami seminarai, publikuojami straipsniai ir pan. Taigi kompiuterijos terminijos kūrimo ir norminimo procesas yra sudėtingas ir ne visai įprastas. A. Kaulakienės (2006: 23) nuomone, dabartinę kompiuterijos terminijos padėtį lemia keletas veiksnių. Pirmiausia lietuviškai kompiuterijos terminijai įtaką daro anglų kalba, kurios terminijoje gausu sinonimų. Jie atsiranda dėl to, kad anglų kalbos kompiuterijos terminija nėra norminama, jos gamintojai išsibarstę po visą pasaulį ir stambesni gamintojai tuos pačius daiktus ima vadinti skirtingai (Grigas 2007: 33). Kita vertus,

dabar, plūstelėjus gausiam naujų kompiuterijos sąvokų srautui, dėl kurių dažnai Lietuvoje net patys specialistai nesutaria, iškyla kita problema, būtent: kurį terminą pasirinkti – skolinį ar lietuvišką atitikmenį (Kaulakienė, Rimkutė 2008: 34). Anot Drazdauskienės (2008: 165), kuriant ir įtvirtinant kompiuterijos terminiją lietuvių kalba, vyksta kūrybos ir skolinimosi konfliktas. Be to, kad šis kompiuterijos terminų tvarkybos darbas būtų perspektyvus ir lietuvių kalba išlietų į informacines technologijas, būtinas ir kompiuterių specialistų bei mėgėjų palaikymas.

Šio straipsnio **tikslas** – išanalizuoti kompiuterijos leksiką tinklaraštininkų kalboje, ištirti, kaip realioje vartosenoje prigyja kompiuterijos naujažodžiai, oficialiai teikiami naujadarai, ypač svetimybų atitikmenys. Tyrimo **objektas** – kompiuterijos naujažodžiai. **Tiriamoji medžiaga** – dešimt informacinių technologijų (IT) tematikos tinklaraščių: IT Fan.; **nežinau.lt**; Karolis Pocius; topzone.lt; HDnaujienos.lt; Vytax blogas; Tikra info; įDebesis, zinokite.kapirkiti.lt, Insider.lt.

Termino *tinklaraštis* vartoseną

Pirmieji tinklaraščiai (angl. *blog*) pasauliniame saityne pasirodė 1994 metais JAV. Angliškas terminas *blog* yra anglų kalbos trumpinys iš *web* + *log*. Trumpoji versija *blog* pirmą kartą buvo pavartota 1999-aisiais, kai Peter Merholz atskyrė „*weblog*“ į „*we blog*“ (Wyld 2008: 12). 2004-aisiais metais Amerikoje žodis *blog* buvo išrinktas metų žodžiu (McIntosh 2005).

Lietuvoje pirmieji tinklaraščiai atsirado apie 2000 metus. Nereguliuojamoje interneto vartosenoje svetimybė *blōgas*, nors ir atsitiktinai tapęs lietuvių kalbos būdvardžio *blōgas* homografu, ėmė smarkiai plisti su pirmaisiais lietuviškais tinklaraščiais (Miliūnaitė 2008b: 27). Pirmiausia *blogą* buvo siūloma keisti *elektroniniu dienoraščiu*, tačiau šio termino dauguma tinklaraštininkų nepriėmė. Valstybinė lietuvių kalbos komisija į 2010 m. patvirtintą rekomendacinį *Svetimžodžių atitikmenų sąrašą*

(VLKK 2010) įtraukė savaime kalbos vartosenoje prigijusį *tinklaraštį*, kuriuo siūloma keisti svetimybę *blogas*. 2009 m. svetainėje LIKIT.lt vartotojai balsavo už geriausią kompiuterijos naujadarą. Iš dvylikos pateiktųjų *tinklaraštis* (12 proc.) išrinktas trečiuoju.

Peržiūrėjus 10 IT tematikos tinklaraščių matyti, kad dar gana dažnai tinklaraštininkų vartojamas skolinys *blogas* (įvairūs jo rašybos variantai: *blog'as*, *BLOGas*):

Šis „*blogas*“ skirtas moderniems žmonėms, kurie nebijo technologijų, o jomis mėgaujasi (IT Fan). Tai asmeninis *blogas* apie IT, kompiuterijos ir kitų gretimų technologijų naujoves ir pasiekimus (Vytas blogas). Tai mano asmeninis *blogas*, kuriame rašau apie tai, kuo domiuosi (Insaidier.lt). Reikia turėti nemažai patirties ir įgūdžių, kad parašytum straipsnį, kuris patiktų visiems, bet yra kelios pagrindinės taisyklės, kurios tikrai padės visur: rašant topzone, savo *blog'e* ar kitur. Jei radote kažkokį super duper *BLOGo* šabloną, norėtumėte jį turėti savo *blog'e* ar pasidalinti su kitais (topzone.lt). Projekto tikslas yra daugiau nei *blog'as* (zinokite.kapirkiti.lt).¹

Rečiau vartojamas *dienoraštis*, *elektro-ninis* ar *internetinis dienoraštis*. Tačiau galima pasidžiaugti, kad net 7 autoriai iš 10-ies vartoja naujadarą – *tinklaraštis*:

Nežinau.lt – *tinklaraštis* apie internetą užsienyje ir Lietuvoje, lietuviškus *tinklaraščius*, kompiuterių ir komunikacijos technologijas, produktyvumą ir, kaip būdinga dažnam tokio tipo projektui, įspūdžius ir patirtį iš autorių gyvenimo (Nežinau.lt). Džiugu, kad radote mano *tinklaraštį*, tačiau tai automatiškai nepadaro jūsų mano draugu, tad būtų džiugu jei pataupytumėt savo bei mano laiką ir nesibrautumėte į mano Facebook, Skype, ar Google Talk kontaktus (Karolis Pocius). HDnaujienos.lt – tai jau antrus metus skaičiuojantis technologijų *tinklaraštis* (HDnaujienos.lt). *Tinklaraštyje* publikuojami įrašai nuo praktinių debesų kompiuterijos paslaugų bandymų iki aktualiausių technologijų naujienų (įDebesis).

Yra tinklaraštininkų, kurie ne tik vartoja lietuvišką naujadarą, bet ir aptaria jo vartoseną:

„*Blogas*“ – pirmiausia tai yra sulietuvinintas angliškas terminas „*Blog*“, kuris yra originalaus termino „*Weblog*“ sutrumpinimas. Jis lietuvių kalboje verčiamas, kaip *tinklaraštis*. Taigi išsiaiškinome, jog „*Blogai*“ lietuvių kalboje vadinami *tinklaraščiais*“ (Tikra info).

Apskritai vartosenoje, kartu ir pačiuose tinklaraščiuose, pavadinimai įvairuoja, neretai net to paties autoriaus tekste gali būti vartojami kaip sinonimai (žr. pav.):

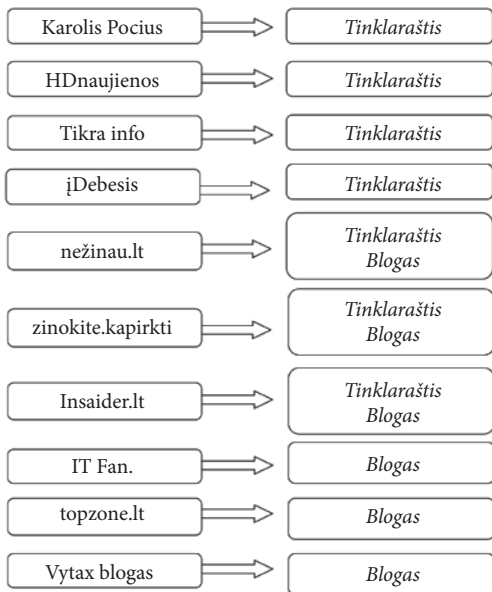
„Kapirkiti.lt projekto tikslas yra daugiau nei *blog'as* ir jis, tikiuosi, kada nors ateityje bus įgyvendintas, tad kol kas pažadu suteikti objektyvią ir naują informaciją apie IT produktus ir paslaugas. Šis *tinklaraštis* yra pakankamai „jaunas“, tad kasdien tobulinamas“ (zinokite.kapirkiti.lt). *Blogas (tinklaraštis)* pradėtas kurti 2010 rugpjūčio pradžioje. Tai mano asmeninis *blogas*, kuriame rašau apie tai, kuo domiuosi < >. Visas *tinklaraščio* turinys yra intelektualinė nuosavybė (Insaidier.lt). *Tinklaraštis* (angliškai „*weblog*“ arba „*blog*“ – iš čia ir „*blogas*“) yra užrašinė internete. Kai nusiteikiate rašyti rimtus dalykus, galite jį vadinti asmenine leidybos sistema, o kai apie savo katę ir kačiukus – *internetiniu dienoraščiu* (Nežinau.lt).

Kartu su svetimžodžiu *blogas* atsirado ne tik angliškųjų vedinių, bet prisikurta ir savų. Tinklaraščiuose aptikta skolinios šaknies *blog-* žodžių ir žodžių su priešdėliniu dėmeniu *blog-*, taip pat žodžių su antruoju dėmeniu *-log*: *blogeris*, *bloginti*, *blogosfera*, *videoblogas*, *moblogas* ir kt. Šiuos darinius J. Girčienė (2008: 50) laiko aplietuvintais svetimžodžių sinonimais arba svetimžodžiais, kuriems dėmuo iš esmės yra prisitaikymo prie lietuvių kalbos gramatinės sistemos priemonė.

Pavyzdžiui:

Išties, visa ši deklaracija – tai tik mintys, kurias dažnai tenka išgirsti iš kitų *blogerių*. Tai mintys, kurias išsakė ir didžiausi *blogosferos* metrai, ir daugybė mažiau žinomų autorių. Tai mintys, kurios kilo iš diskusijų su kitais *blogeriais* (Rokiškis). Tikriausiai šią tradiciją tęsiu tik aš ir busiu vienintelis Kalėdų senelis *blogos*

¹ Visų straipsnyje pateiktų pavyzdžių kalba netaisyta.

Pav. „Tinklaraščio“ ir „blogų“ vartojimo polinkiai

feroje (Insaider.lt). **Moblogas** pasiekiamas labai paprastai – mobiliajame telefone, per mobiliojo interneto portalą. Dauguma tinklaraščių yra tekstiniai, tačiau populiarūs ir „**fotoblogai**“, „**videoblogai**“ bei kitos blogų formos (Tikra info). 29 autoriai (ar visi bent atsimena?) parašė 7628 straipsnius, iš kurių 673 buvo populiarios Lietuvos tinklaraščių apžvalgos – „**Blogoramos**“ (Nežinau.lt). Šiandien norėčiau apžvelgti **video blogus** bei jų kūrėjus iš savo, kaip **blogerio** pozicijos. Koks esminis skirtumas tarp asmeninio **blogo** (**tinklaraščio**) ir **vlogo** (**video blogo**)? (Insaider.lt).

Visi šie svetimžodžiai turi lietuviškų atitikmenų. Minėtame *Svetimžodžių atitikmenų sąraš*e (VLKK 2010) teikiami lietuviški atitikmenys ir *blogo* vediniams (žr. lentelę).

Taigi nors svetimžodis *blogas* ir jo vediniai vis dar išsiskiria daugelio informacinių technologijų tinklaraštininkų kalboje, tačiau ateityje matomos realios perspektyvos naujadarui *tinklaraštis* jį pakeisti ne tik oficialiojoje, bet ir privačiojoje vartosenoje.

Kompiuterijos naujažodžiai

Kelis pastaruosius dešimtmečius vykstantį gana sudėtingą ir nuolatinį kompiuterijos terminijos kūrimo ir norminimo procesą atspindi naujažodžių gausa. Nemažą naujosios terminijos dalį sudaro skoliniai, tačiau siekiant riboti pastarųjų plitimą, kuriami kompiuterijos naujadarai.

Naujų žodžių kalboje gali atsirasti keliais būdais: skolinantis iš kitų kalbų (skoliniai), išsiverčiant pamorfemiui iš kitų kalbų (vertiniai), suteikiant įprastam žodžiui visai naują reikšmę (semantizmai), pasidarant pagal savos kalbos gramatikos modelius (naujadarai) (Blažinskaitė 2004: 56). Tiek Lietuvoje, tiek užsienyje nemažai diskutuojama dėl to, kiek laiko naująjį žodį galima laikyti naujažodžiu. Vieni leksikologai naujažodžiais laiko neseniai atsiradusius žodžius, kiti neologizms priskiria tik visiškai naujų sąvokų ir realių žymėjimus. Pavyzdžiui, XIX amžiaus prancūzų žodynuose kaip neologizmai būdavo traktuojami žodžiai, atsiradę kalboje prieš penkiasdešimt metų ir net seniau, o dabartinė prancūzų leksikografija siekia kur kas operatyviau aprašyti leksikos pokyčius (Melnikienė 2009: 77) Bet kokiu atveju, pasak J. Mikelionienės (2000: 66), naujumo kriterijus kiekvieno naujažodžio atžvilgiu nėra absoliutus ir kaip nors pamatuojamas. Atsižvelgiant į tai, jog nemažai kompiuterijos terminų įvardija palyginti naujas sąvokas, dauguma jų laikytini naujažodžiais.

Naujažodžiais (arba neologizmais) yra vadinami žodžiai ar jų junginiai, kalboje atsirandantys dėl visuomeninių santykių kitimo, mokslo, technikos, kultūros progreso ir suvokiama kaip nauji, neįprasti (Urbutis 1978: 27). Kiekvienas naujažodis gali prigyti kalbos sistemoje, arba būti jos atmestas. Pagal atsiradimo kalboje būdą naujažodžiai skiriami į savakilmius bei hibridinius naujadarus ir naujuosius skolinius. **Naujadaru** gali būti pavadintas ne kiekvienas, o tik toks naujas žodis, kuris yra atsiradęs darybiškai, t. y. dėl morfeminės žodžių darybos (Lietuvių kalbos enciklopedija 1999:

Lentelė. Svetimžodžių atitikmenų sąrašas

Autentiška forma	Siūlomi atitikmenys	Dažnesni nenorminiai vartosenos variantai
blog, weblog, web log audio blog blogging blogger blogorama blogosphere foto blog, fotoblog moblog video blog, vlog	tinklārāštis garso tinklārāštis tinklārāščio rāšymas tinklārāštinkininkas tinklārāščių apžvalgā tinklārāštijā nūotraumų tinklārāštis, fototinklārāštis mobilūsīs tinklārāštis vaizdo tinklārāštis	blogas, blog'as, veblogas, interneto dienoraštis audioblogas, audio blogas bloginimas bloggeris, blogintojas blogorama, blogarama blog(o)sfera fotoblogas moblogas, mobilusis dienoraštis videoblogas, vlogas, vaizdo įrašų dienoraštis

429). Kaip žinoma, nauji terminai formuojasi trim būdais – terminizuojami bendrinės kalbos žodžiai, vartojami skolinti terminai ir kuriami naujadarai. Termininių naujadarų pasidaroma siekiant įvardinti naują sąvoką arba ieškant lietuviško pakaito į vartoseną besiveržiančiai naujai svetimybei.

Oficialiai teikiami savieji naujadarai. Džiugu pastebėti, kad kai kurių IT tinklaraštininkų vartosenoje priimama nemažai teikiamų naujų lietuviškų kompiuterijos terminų (*skaityklė, paskyra, grojaraštis, išmanusis telefonas, vietinis tinklas, tinklalaidė, sąsaja, belaidis ryšys, belaidė pelė, naršyklė, failų atkūrimas, prievardis*), vis dažniau linkstama rinktis lietuvišką naujadarą nei naująją svetimybę. Neretai vartojama: *nuoroda* – vietoj linko; *spausdintuvas* – vietoj printerio; *skiriamoji geba* – vietoj rezoliucijos; *planšetinis kompiuteris* – vietoj tableto; *atmintukas* – vietoj flash'o; *tvarkyklė* – vietoj driver'io; *jutiklis* – vietoj sensoriaus ir pan.

Pavyzdžiui:

Funkcija leidžia vartotojui parsisiųsti ir keistis *daugialypės terpės* turiniu naudojant „AllShare Play“ palaikančius įrenginius (*išmaniuosius telefonus, planšetinius ir nešiojamuosius kompiuterius, vaizdo kameras*. (IT Fan). Neapsaugotas *išmanusis telefonas* yra tolygus piniginei su didele suma grynųjų pinigų bei kreditinėmis kortelėmis su užrašytais PIN kodais ant jų (zinokite.kapirkiti.lt). Yra daugybė *tinklalapių*, leidžiančių pasisžymėti ką padarėte. Galite naršyti visiškai nepažįstamų žmonių galerijas ir atrasti gražių *darbalaukio*

fono paveikslėlių ar muzikos. (iDebesis). Nors namie turiu greitą *šviesolaidinį internetą*, bet mobilusis internetas praverčia gana dažnai, ypač keliaujant (Tikra info). Kita didelė *raiškos problema* yra objektyvai, kurie turi būti labai kokybiški (topzone.lt).

Tačiau rasta ir sinonimijos atvejų, kai to paties autoriaus tekstuose greta savojo naujadaro pavartojama ir svetimybė:

Elektroninių programų parduotuves turi jau ir *spausdintuvai*. Šiam *printeriui* yra sukurta nemažai naudingų programų (IT Fan). Jei popierinio „Wired“ prenumerata metams JAV kainuoja 12 dolerių (po dolerį už žurnalą), tai kiekvienas individualus *e-žurnalo numeris* kainuoja 4 dolerius (iš pradžių kainavo 5). *Elektroninio žurnalo* paruošimas kainuoja iki 30% daugiau nei popierinio (nežinau.lt). Antroji super pigaus 7 colių kinų Android *tablet* pirkimo akcija. Šį kartą iRobot *planšetinį kompiuterį* galite įsigyti vos už 228 Lt, pristatymas nemokamas (topzone.lt). Praėjo daugiau kaip savaitė, kai savo *nešiojamojo kompiuterio* peles pakeičiau į Roccat Pyra Wired ir Wireless versijas. <...> Samsung atskleidė naują išorinį DVD įrašymo įrenginį, kuris yra labai plonas ir skirtas *netbook'ų* naudotojams (HDnaujienos.lt). Jie leidžia paprastai sistemos *instaliaciją* įrašyti į USB raktus ir iš jų *instaliuoti* ar paleisti sistemą < >. Taip pat į šių diskų sudėtį nepamiršta *įdiegti* grafikos programos The GIMP (Vytax blogas).

Tinklaraščių tekstams būdingas ir kalbos raiškos priemonių variantiškumas: *planšetinis*

kompiuteris ir planšetas; elektroninis laiškas ir el. laiškas; pervadyti ir pervadinti failą; nešiojamas ir nešiojamasis kompiuteris; DB ir duomenų bazė; OS ir operacinė sistema; duomenų parsiuntimas ir atsiuntimas; dažiklis ir dažomieji milteliai ir kt.

Šie pavyzdžiai patvirtina R. Miliūnaitės (2008a: 35) teiginį, kad tinklaraščiuose reališios vartosenos variantai ir sinonimai funkcionuoja pačiu apčiuopiamiausiu pavidalu ir mastu, kokio šiandien nėra jokioje kitoje rašytinėje lietuvių kalbos apraiškoje.

Naujieji skoliniai. Skolinių terminologijoje sunku išvengti. Technologijos keičiasi labai sparčiai, atsiranda vis naujų įtaisų, priemonių, jiems įvardyti reikia taisyklingų kalbos žodžių (Dagienė, Grigas 2004: 267). Nors pastaruoju metu paisant terminų grynumo principo terminologai bando ieškoti lietuviškų žodžių, kuriais galima būtų pavadinti naujas sąvokas, tačiau ne visada pavyksta sėkmingai surasti tinkamą pakaitą ar pasinaudoti savos kalbos darybos priemonių galimybėmis. Ypač daug kompiuterijos terminų yra anglų kalbos skoliniai, nes kompiuterių technikos pradininkas yra JAV. Lietuvoje susidūrus su gausiu kompiuterijos sąvokų srautu kai kuriems skoliniams buvo suteikiamas tarptautinės leksemos statusas ir jie sėkmingai integravosi į lietuvišką terminiją.

Nemažai tokių struktūriškai ir semantiškai asimiliuotų lietuvių kalboje skointų terminų galima aptikti ir IT tinklaraščių kalboje: *emuliatorius*, *archyvavimas*, *antivirusinė programa*, *failas*, *alfa versija*, *beta versija*, *gigabaitas*, *megabaitas*, *kilobaitas*, *fragmentavimas*, *formatavimas*, *piktograma*, *mikroprocesorius*, *grafika*, *modemas*, *PDF formatas*, *MP3 formatas*, *lokalizacija*, *adapiteris*, *defragmentavimas* ir kt.

Tačiau didelę dalį tinklaraščių kompiuterijos leksikos užima daugiausia iš anglų kalbos atėjusios neteiktinos svetimybės: *blogas* (=tinklaraštis), *sensorius* (=jutiklis), *tabletas* (=planšetinis kompiuteris), *routeris* (=maršruto parinktuvas), *desktopas* (=darbalaukis), *touchscreen* (=jutiklinis) ekranas, *video* (=vaizdo) klipas, *rezoliucija* (=skiriamoji geba), *pikselis* (=taškas), *e-mailas* (=el. paštas), *instaliuoti*

(=įdiegti), *repozitorija* (=saugykla), *ikona* (=piktograma), *recovery režimas* (=atkūrimas), *nikas* (=slapyvardis) ir kt.

Gana dažnai tinklaraštininkai perima originalų terminą automatiškai, dažniausiai jį savo kalboje priderindami morfologiškai, t. y. pridėdami tik lietuviškas galūnes (tiesiogiai arba po apostrofo) : *pixelis*, *touch screenas*, *printeris*, *e-mailas*, *e-maila's*, *routeris*, *router'is*, *tabletas*, *laptopas*, *laptop'as*, *desktopas*, *netbook'as*, *ban'as*, *driver'is* ir kt.

Pavyzdžiui:

Labai tikėjau pačiupinėti Asus Transformer, bet geriausia prie ko gavau prisiliest, tai Motorola XOOM, LG bei Acer Android tablet'ai ir dar keli „no name“ Android aparatai su Android 2.1 versija. Telefoną būtina root'int ir flash'int (Karolis Pocius). Interneto puslapius dabar galima patogiai skaityti, nebereikia zoom'inti ar stumdyti į šonus. Dar blogiau, kad įprastoms namų vartotojų programoms ar žaidimams net ne branduolių ar threadų skaičius rūpi (topzone.lt). Samsung atskleidė naują išorinį DVD įrašymo įrenginį, kuris yra labai plonas ir skirtas netbook'ų naudotojams (HDnaujienos.lt). Nokia taip pat atnaujino ir multitasking'ą. Ant ekrano galima įsikelti įvairius widget'us, o homescreen'ų galima turėti iki devynių. (IT Fan). Pagrindinė podcast'o auditorija IT developeriai ir administratoriai (iDebesis). Ypač technologijų pasaulyje, kur kartais net brand'ų nereikia, nes turbūt kiekvienas namuose jau turi ne vieną fotoaparata, telefoną ir dar krūvą gadget'ų, kurie tiesiog paseno ir buvo pakeisti truputį naujesniais, spartesniais, geresniais (topzone.lt).

IT tinklaraščiuose svetimi žodžiai neretai vartojami morfologiškai neįforminti, t. y. be lietuviškų galūnių, o kartais net neadaptuoti, originalo rašyba: *ethernet* ir kt. jungtys; *Windows*; *Sense UI*; *remote desktop* (RDP) programa, *recovery* režimas, *touchscreen* ekranas; *resistive* lietimio technologija; *multitouch* palaikymas; *backup* įrenginys; *wireless* ryšys; *dual-core* procesorius ir kt.

Pavyzdžiui:

HP jungtis išdėstė dvejopai: gale maitinimo, *ethernet* ir kt. jungtys, o priekyje įrengta USB

jungtis (IT Fan). Paspauskite mygtuką „**Save and sync**“ vietoje tik „**Save**“ (nežinau.lt). iPad 2 vis tiek manęs neįtikino, kad man reikia **tablet** — tiesiog nematau tokiam aparatui vietos savo arsenale (Karolis Pocius). Taigi po kelių nesėkmingų bandymų Symbian pritaikyti **touch** ekranams, gamintojai nusprendė pirmiausia išsiaiškinti patį išmaniojo telefono konceptą. Apibendrinant, Nokia pagaliau išsiaiškino, kas yra tas **smartphone**, ko iš jo tikisi dauguma žmonių. Svarbiausiai, net ir tokie dar dorai neveikė be įvairių laužymų (**root**, **custom recovery** ir ROM perrašymų) (topzone.lt). Žinoma, įvairių specialybių darbuotojams, kuriems reikia operatyviai dirbti su įvairia **media**, planšete tik riausiai nepakeičiamas darbo įrankis (Insider.lt).

Gausu tinklaraščiuose netikslių, pasenusių skolinių, taip pat pažodžiui išverstų terminų: raiška (=skiriamoji geba), kietasis (= standusis) diskas, sumanusis (=išmanusis) telefonas, lietimui jautrus (=jutiklinis) ekranas, maršrutizatorius (=maršruto parinktuvas), darbaltalis (=darbalaukis), įskiepis (=papildinys), pagal nutylėjimą (=numatytas), motininė (=pagrindinė) plokštė, bevielės (=belaidis) ryšys ir kt.

Naujažodžių įtraukimo į tekstą būdai

Anot J. Girčienės (2005: 79), galima skirti du pagrindinius vartosenos tradicijų neturinčių leksemų įtraukimo į tekstą būdus: neologizmai išskiriami grafiškai (kabutėmis ar kursyvu) arba (ir) turi meta(lingvistinių) komentarų. Tinklaraščių įrašuose naujažodžiai dažniau skiriami grafiškai ir kiek rečiau komentuojami.

Išskirtinę grafiką tinklaraštininkai dažniausiai renkasi vartodami svetimžodžius, dėl kurių taisyklingumo, reikalingumo lietuvių kalbai lyg ir abejoja, bet neranda (arba nieieško) reikiamo pakaito arba žino kaip kalboje turi būti, bet priešinasi terminologų teikiamam naujadarui. Tinklaraščių įrašuose vartojami abu grafiniai svetimžodžių skyrimo būdai, tačiau dažniau pasirenkamos kabutės. Kursyvas vartojamas gerokai rečiau:

Dešiniajame šone yra garso reguliavimo mygtukai, fotografavimo bei „**sleep**“ mygtukai (IT Fan).

Daug daug metų praėjo nuo to laiko, kai sekiau BIOS versijas ar bandžiau keisti programų langų rėmelių spalvą, parsisiuntęs kokį nors Windows „**hack**“ (nežinau.lt). Specifikacijų fanatai dar neseniai aukštino Samsung Galaxy S II ir pasakojo, kiek metų į priekį pažengęs jo „**hardware**“ (topzone.lt). Dabar „**plasma-desktop**“ procesas niekada nenaudoja daugiau nei 80MB RAM (Vytax blogas). Įdėjau dvi „**printhead**“, 4 spalvų dažų kasetes, prijungiau laidus (Tikra info). Puikiai suprantu, kad neturėdamas jokių žinių ir patirties kuriant „**podcast**“, nieko gero nepadariau (nežinau.lt). Stipriai pakeisti darbaltalis (=darbalaukis) nustatymų ir naujų „**plasmoidų**“ langai. Daug pakeitimų ir pagrindinių nustatymų „**system-settings**“ lange (Vytax blogas). Ji paveldėta dar iš tų laikų, kai inžinieriai mokslo instituteuose savo baltų chalātų krūtinės kišenėse nešiodavo mokslinius HP **kalkuliatorius** (nežinau.lt).

Išskirtine grafika, pasak J. Girčienės (2005: 79), tik informuojama apie neologizmo kaip teksto elemento netipiškumą, atkreipiamas adresato dėmesys, o komentarai būtini norint suteikti informacijos, padėti atkoduoti tekstą. IT tinklaraščių įrašuose dažniau komentuojami kompiuterijos naujadarai, siekiant paaiškinti skaitytojui naujo žodžio, ypač termino, reikšmę:

Taigi išsiaiškinome, jog „**Blogai**“ lietuvių kalboje vadinami **tinklaraščiais**. Tikriausiai niekas nepaneigs, kad šiuo metu **blogai**, dar žinomi kaip **tinklaraščiai**, yra „ant bangos“ (Tikra info). **Debesų kompiuterija** (anlg. **Cloud Computing**) kaip terminas tebėra griozdiškas ir neparankus naudojimui. Laukime stebuklo, kad kaip iš „**spausdinimo įrenginio**“ atsirado **spausdintuvas**, pakeitęs **printerį**, taip ir iš „**debesų kompiuterijos**“ gims grakštesnis ir labiau sąvoką atspindintis terminas (įDebesis).

Svetimžodžiai komentuojami labai retai, pvz.: Vartant puslapius, ekrane gaminasi **artefaktai** – prieš tai buvusio vaizdo pėdsakai (įDebesis).

Dažnai naujadarai aiškinami, tinklaraštininkų manymu, jų skaitytojui suprantamesniais svetimžodžiais, pateikiamais skliausteliuose:

Jei jau pradėjau nuo anonso, tai štai jums dar vienas – **tinklalaidžių (podcast)** verslui

svetainė – Mintys Verslui. Įdėkite citavimo **nuorodą (trackback)** į originalą, kad jo autorius žinotų, kur dar gali rasti atsiliepimų apie savo kūrinį. Mano rašinys svetimoje svetainėje negali tapti tos svetainės saugomo („**copyrighted**“) turinio dalimi (nežinau.lt). „Kaspersky Internet Security 2012“ ir „Kaspersky Anti-Virus 2012“ siūlo < > **saugios paleisties veikseną (angl. sandbox)**, skirtą išbandyti įtartinas programą (HDnaujienos.lt). KDE aplinka tapo draugiškesnė **plačiaformačiams (widescreen)** ekranams (Vytas blogas). Šios dvi redagavimo programos gali pridėti **vandens ženklus („watermarks“)** (Tikra info). „iDebesis“ – nepriklausomų tinklaraštininkų ir informacinių technologijų specialistų specializuotas **tinklaraštis (angl. blog)**. **Debesų kompiuterija (angl. Cloud Computing)** – pažangiausias paslaugų, naudojančių informacines technologijas, teikimo būdas, atskiriantis šių paslaugų naudotoją nuo rūpinimosi pačiomis informacinėmis technologijomis. Taigi, mums užtenka ir „Basic Edits“ skilties: **apkarpyimo (Crop)**, pavertimo šonu, ekspozicijos (šviesumo/tamsumo) bei spalvų keitimo, **paaštrrinimo (Sharpen)** bei dydžio keitimo funkcijų. (iDebesis).

Apibendrinant galima teigti, kad IT tinklaraščių įrašuose naujažodžiai ir skiriami grafiškai, ir komentuojami. Naujieji svetimžodžiai į tinklaraščių tekstą dažniau įtraukiami pasitelkiant išskirtinę grafiką, o kompiuterijos naujadarai – komentuojami. Svetimžodžiai tinklaraštininkų praktiškai nekommentuojami.

Išvados

1. Tinklaraštis yra palyginti naujas viešosios elektroninės vartosenos žanras, ypatingas tuo, kad rašytinė kalba čia nėra specialiai redaguojama, taisoma, tačiau ja parašyti tekstai pateikiami viešai.
2. Kelių IT tematikos tinklaraščių analizė leido išryškinti tik pačius bendriausius kompiuterijos leksikos vartojimo ypatumus, pastebėti tam tikrus naujažodžių vartojimo polinkius.
3. Nors tinklaraščių autoriai gali laisvai pasirinkti rašymo būdą, jiems neprivalu laikytis bendrinės kalbos taisyklių ir jų kalboje gausu nenorminės leksikos, tačiau kita vertus, viešumas ir skaitytojų reakcija įpareigoja tinklaraštininkus laikytis tam tikrų visuotinių, tarp jų ir kalbos, normų.
4. Išanalizavus termino *tinklaraštis* vartosenos polinkius, pastebėta, kad svetimžodis *blogas* ir jo vediniai vis dar išsiskiria daugelio informacinių technologijų tinklaraštininkų kalboje, tačiau ateityje matomos realios perspektyvos naujadarui *tinklaraštis* jį pakeisti ne tik oficialiojoje, bet ir privačiojoje vartosenoje.
5. Pastebimas domėjimasis kompiuterijos terminijos naujovėmis bei polinkis į savo kalbą priimti kai kuriuos terminologų teikiamus naujus lietuviškus bei struktūriškai ir semantiškai lietuvių kalboje asimiliuotus skolinčius kompiuterijos terminus.
6. Vartodami naujažodžius tinklaraštininkai neretai pasitelkia išskirtinę grafiką (kabutes ar kursyvą) ir (arba) juos komentuoja. Grafiką tinklaraštininkai dažniausiai renka išreiškdami abejonę dėl svetimžodžio vartosenos tinkamumo. Siekiant skaitytojui paaiškinti naujo žodžio reikšmę, kompiuterijos naujadarai dažniau komentuojami.

Literatūra

- Blažinskaitė, D. 2004. Naujadarai ir perdirbiniai reklamoje, *Kalbos kultūra* 76: 56–66.
- Crystal, D. 2006. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511487002>
- Dagienė, V.; Grigas, G. 2004. Aiškinamojo kompiuterinės leksikos žodyno sudarymo principai, *Lietuvos matematikos rinkinys* 44: 267–270.
- Drazdauskienė, M. D. 2008. Iš terminų radimosi, kūrimo ir funkcionavimo patirties, *Santalka: Filologija. Edukologija* 16(2):147–165. <http://dx.doi.org/10.3846/1822-430X.2008.16.2.147-165>

- Girčienė, J. 2008. Naujieji svetimžodžiai su šaknimi *blog-* ir jų atitikmenys, *Kalbos kultūra* 81: 50–65.
- Girčienė, J. 2005. Neologizmų integracija į tekstą, *Žmogus ir žodis: didaktinė lingvistika* 1(7): 78–82.
- Grigas, G. 2007. Lietuviška kompiuterijos terminija, *Gimtasis žodis* 7: 7–12.
- Kaulakienė, A. 2006. Naujausios technologijos ir kompiuterijos terminija, *Santalka: Filologija. Edukologija* 14(4): 22–25. <http://dx.doi.org/10.3846/143430X.2008.16.4.30-37>
- Kaulakienė, A.; Rimkutė, A. 2008. Kai kurių šiuolaikinės kompiuterijos terminų mikrosistemų analizė, *Santalka: Filologija. Edukologija* 16(4): 30–37. <http://dx.doi.org/10.3846/1822-430X.2008.16.4.30-37>
- Macintosh, Sh. 2005. Web Review: Blogs: has their time finally come — or gone?, *Global Media and Communication* 1: 385.
- Melnikienė, D. 2009. Pasenusi leksika ir naujažodžiai dvikalbiuose žodynuose, *Kalbotyra* 61(3): 73–84.
- Mikelionienė, J. 2000. Šiuolaikiniai metodai kalbos naujovėms tirti, *Darbai ir dienos* 24: 65–73.
- Miliūnaitė, R. 2008a. Pirmas žvilgsnis į tinklaraščių kalbą, *Kalbos kultūra* 81: 20–49.
- Miliūnaitė, R. 2008b. Tinklaraščių kalbos vieta dabartinės lietuvių kalbos vartosenos schemoje, *Lietuvių kalba* 2 [interaktyvus], (žiūrėta 2011 m. gruodžio 3 d.). Prieiga per internetą: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php?id=98>
- Ryklienė, A. 2003. Internetas ir (ne)raštingumas, *Gimtasis žodis* 3: 2–5.
- Urbutis, V. 1978. *Žodžių darybos teorija*. Vilnius: Mokslas. Valstybinė lietuvių kalbos komisija.
- Svetimžodžių atitikmenų sąrašas*. 2010 [interaktyvus], (žiūrėta 2011 m. gruodžio 10 d.). Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/lit/nutarimai/svetimzodziu-atitikmenys.html>
- Wyld, D. C. 2008. Enhancing Web 2.0 literacy, *Strategic Direction*: 12–13.

Šaltiniai

ITFan. Prieiga per internetą: <http://itfan.lt/>.

nežinau.lt. Prieiga per internetą: <http://www.nezinau.lt/>.

Karolis Pocius. Prieiga per internetą: <http://karolis.pocius.lt/>.

topzone.lt. Prieiga per internetą: <http://www.topzone.lt/>.

HDnaujienos.lt. Prieiga per internetą: <http://www.hdnaujienos.lt/>.

Vytax blogas. Prieiga per internetą: <http://vytax.blogspot.com/>.

Tikra info. Prieiga per internetą: <http://tikra.info/>.

įDebesis. Prieiga per internetą: <http://idebesis.bridge2cloud.lt/>.

zinokite.kapirkiti.lt. Prieiga per internetą: <http://zinokite.kapirkiti.lt/>.

Insaider.lt. Prieiga per internetą: <http://insaider.lt/>.

NEW COMPUTER TERMS IN BLOGGERS' LANGUAGE

Vilija Celiešienė

The article presents an analysis of new words in computer terminology that make their way to blogs and analyzes how the official neologisms and computer terms, especially the equivalents to barbarisms, are employed in everyday use. The article also discusses the ways of including the new computer terms into texts. The blogs on topics of information technology are the objects of the research. The analysis of the aforementioned blogs allowed highlighting certain trends in the use of new computer terms. An observation was made that even

though the authors of the blogs could freely choose their writing style, they were not bound by the standards of literary language. Thus, their language was full of non-standard vocabulary; however, self-control regarding the language used could still be noticed. An interest in novelties of computer terminology and the tendency to accept some of the suggested new Lithuanian and loaned computer terms were noticed. When using the new words the bloggers frequently employed specific graphical elements and (or) comments. The graphical elements were often chosen by bloggers to express their feelings of doubt regarding the suitability of the use of the suggested loanword. Attempting to explain the meaning of the new word to the readers the bloggers tended to post comments about the new computer terms.

Keywords: blog, blogger, new word, neologism, computer term.

Įteikta 2012-02-01; priimta 2012-03-12